

KUR'AN'DAKİ NEBÎ – RESÛL KAVRAMLARINA TEOLOJİK YAKLAŞIM *

-Theological Assesment of the Qur'anic Terms Nabî and Resul –

Dr. Recep Önal

Abstract *To believe in the prophets of God among the cardinal principles of faith, which require a believer to believe all of them without any distinction. Although in Turkish we do not make any differences between the terms 'nabî' and 'rasûl', the Holy Qur'an uses them in different contexts, which entails examining them separately. This paper deals with this topic considering the holistic structure of the Holy Scripture.*

Key Words: *Nabî, Rasul, Prophecy in the Qur'an, Prophethood.*

Giriş

İnsanlar Allah'a kulluk etmek üzere yaratılmışlardır ve âhirette bu konuda sorguya çekileceklerdir.¹ İnsanlara olan merhametinden dolayı Allah Teâlâ, bu imtihan konusunda insanları yardımsız bırakmamış, insanlara dünya ve âhret mutluluğunu kazanmada rehberlik etmeleri için peygamberler göndermiştir. Bu bağlamda Allah Teâlâ, insanlık tarihinde peygambersiz toplumun bulunmadığını, her ümmete mutlaka müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdiğini ve bu suretle insanlara sürekli yardımda bulunarak doğru yolu gösterdiğini birçok ayette önemle vurgulamıştır. Nitekim O, “*Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygamber) bulunmuştur.*”² “*Allah'a andolsun, senden önceki ümmetlere de peygamber göndermişizdir.*”³ “*Her ümmetin bir peygamberi vardır.*”⁴ buyurarak bu gerçeği ifade etmiştir.

İslam inancına göre İlk peygamber, Hz. Âdem; son peygamber ise, Muhammed (s.a.s)'dir. Bu ikisi arasında sayısını ancak Allah'ın bildiği kadar peygamberler, gelip geçmiştir. Kur'an-ı Kerim'de yalnız yirmi beş peygamberin adı zikredilir. Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Lût, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Eyyub, Hz. Şuayb, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. İlyas, Hz. El-Yesa', Hz. Zül-Kifl, Hz. Yunus, Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya, Hz. İsa ve Hz. Muhammed. Bir de Hz. Uzeyr, Hz. Lokman ve Hz. Zül-Kameyn'in isimleri geçer ki, bu üçünün peygamber mi yoksa

* Recep Önal, SÜ. İlahiyat Fak. Kelâm ABD. Dr. Öğrencisi, onal1975@gmail.com

¹ el-Bakara 2/21, 155–156; Âl-i İmrân 3/186; el-Enfâl 8/28; ez-Zâriyât 51/56; et-Teğâbün 64/15; el-Mülk 67/2.

² Fâtır 35/24.

³ en-Nahl 16/ 63.

⁴ Yûnus 10/47.

veli mi oldukları ihtilafıdır. Bazı hadislerde peygamberlerin sayıları zikredilmişse de, bu konudaki hadisler âhâd yoluyla geldiğinden, kesin delil sayılmamıştır. Çünkü peygamberleri bir sayı ile sınırlandırmak, bu sayının dışında kalanları peygamber kabul etmemek sonucuna götürür ki, bunun için kesin delil gerekir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de isminin zikredilmemesine rağmen kendilerinden bahsedilen ve baslarından geçen olaylar anlatılan birçok peygamber vardır. İlâhi bir hikmet gereği ismi anılmayan bu peygamberler, ya bir başka peygamberin yol arkadaşı olarak anlatılmış ya da helâk olmak üzere olan bir topluluğun kurtarıcısı olarak zikredilmiştir.⁵ Risâlet görevi ile gelen bütün peygamberlerin nihai çabasının anlamı insana aldıkları vahyi tebliğ etmek, insanlığın hidayetini sağlamak, onları islah edip dünya âhiret saadetine hazırlamak ve doğru yolu göstermektir. Bu, İslâm inancının temelini teşkil eden temel bir ilkedir.⁶

İslâm dini peygamberlere inanmayı, imanın altı esasından biri kabul ederek Allah'a imandan sonra, hiçbir ayırım yapmadan bütün peygamberlere ve getirdikleri kitaplara inanmayı farz kılmıştır.⁷ Peygamberlere iman demek, insanlara doğru yolu göstermek için, Allah tarafından seçilen kimselerin gönderildiğine, bu kimselerin Allah'tan getirdiği bilgilerin gerçek ve doğru olduğuna inanmak demektir. Nitekim Allah Teâlâ; her müslümâna, aralarında herhangi bir ayırma yapmadan ister nebî, ister resûl olarak isimlendirilsin bütün peygamberlere inanmayı farz kılmıştır.⁸ Bu sebeple peygamberlerin bir kısmına inanıp, diğerlerini tasdik etmemek küfür sayılmıştır.⁹

Kur'an-ı Kerim'de yukarıda zikredilen peygamberlerden bahsedilirken bazen "nebî", bazen de "resûl" ifadeleri kullanılmıştır. Bu iki kavram kelam ve tefsir kaynaklarında genel anlamda resûl ve nebî ayrı ayrı kişilermiş gibi ele alınmıştır. Bu ayırımı "her resûl nebîdir, fakat her nebî resûl değildir." şeklinde formüle edilerek

⁵ Nisâ 4/164.

⁶ Muhammed Reşid Rızâ, *el-Vahyü'l-Muhammedî*, (trc. Salih Özer), Ankara, 1991, s. 194, 199.

⁷ Muhammed Abduh, *Risâletü't-tevhîd: Tevhîd risâlesi*, (trc. Sabri Hizmetli), Ankara, 1986, s. 131; Ömer Nasûhi Bilmen, *Mulahhas İlm-i Tevhîd Akâid-i İslâmiye*, İstanbul, 1962, s. 62; Seyyid Sâbık, *İslâm 'akâidi*, (trc. Hanife Akın), İstanbul, 2005, s. 15; Hüseyin Atay, *Kur'an'da İman Esasları*, Ankara, 1998, s. 107.

⁸ el-Bakara 2/285; en-Nisâ 4/150-151.

⁹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Taberî Tefsiri*, (trc. Mehmet Keskin), İstanbul ts., VI, 425; Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, (trc. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul, 2001, VI, 544-545; Muhammed Reşid Rızâ, *el-Vahyü'l-Muhammedî*, s. 199.

tekrarlana gelmiştir. Res'ul olmanın şartı yeni bir kitap ve şeriat getirme; neb'inin ise önceki res'ulün/elçinin getirdiği şeriatı ve kitabı insanlara bildirme olarak belirlenmiştir.

L1. Nebî (Nübüvvet)'in Sözlük ve Terim Anlamı

L1.1. Sözlük Anlamı:

Nebî kelimesinin türetildiği kök hakkında dil bilginleri, iki görüş ileri sürmüşlerdir. Birincisi, sonu hemzesiz ve şeddeli olan “en-nebüyyü” veya “en-nebî”; ikincisi, hemzeli olan “en-nebü” şeklidir. Buna göre nebî kelimesi sözlükte türediiği kök itibariyle iki farklı anlamı ifade etmektedir.

A- Nebî, “büyük fayda sağlayan haber” mânasına gelen “en-nebee” şeklinde hemzeli bir kökten türemiştir.¹⁰ Arapça dil kurallarına göre telaffuzu kolay olsun diye nebî kelimesinin sonundaki “hemze”, “ya” harfine dönüştürülerek “en-nebî” şeklini almıştır.¹¹ Buna göre nebî, İsm-i fâil mânasında sıfat-ı müşebbehe olan “fe'il” sigasında bir kelimedir. Anlamı da “haber getiren, tebliğ eden” demektir.¹² Ebû Zekerıyyâ el-Ferrâ (ö. 207/822), İsmâil b. Hammâd el-Cevherî (ö. 400/1009), İbn Manzûr (ö. 711/1311) ve Murtazâ ez-Zebîdî (ö. 1791) gibi lügat âlimleri peygamberlerin “nebî” olarak isimlendirilmelerinin “Allah'tan kullarına haber getirme”lerinden kaynaklandığını ifade ederler.¹³ Nebî, hem fâil hem de mef'ul mânasında kullanılan bir kavramdır. Bu nedenle nebî kelimesi, haber anlamı taşıyan n-b-e fiilinden türediiği için ism-i mef'ul vezninde “haber alan, kendisine haber verilen” anlamını, ism-i fâil vezninde kullanılınca da “haber veren, tebliğ eden” anlamlarını ihtiva eder.¹⁴

B- Nebî kelimesinin aslı büyüklük, yücelik mânalarına gelen “nübüvve, nebve veya en-nebâve” şeklindeki hemzesiz kökten gelmektedir. Çoğulu “enbiyâ” veya

¹⁰ Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi garibi'l-Kur'ân*, Beyrut, 2002, (Dârü'l-İhyâ), s. 503; Muhammed b. Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, (nşr. Ali şirî), Beyrut, 1992, Dârüs'-Sâdır, I, 161.

¹¹ İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh: Tâcü'l-luga ve Sihâhu'l-'Arabiyye*, (nşr. Ahmed Abdülgafür Attâr), Beyrut, 1979, Dârü'l-İlm, VI, 2500; Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcü'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Beyrut, 1306, I, 122-123.

¹² Râğıb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 503, 504; Cevherî, *a.g.e.*, VI, 2500.

¹³ Cevherî, *a.g.e.*, VI, 2500; İbn Manzûr, *a.g.e.*, I, 161-162; Muhammed Ali b. Ali et-Tehânevî, *el-Keşşâfû istilâhâti'l-fünûn*, Beyrut, 1998, Dârü'l-kütübi'l-ilmıyye, IV, 165; Zebîdî, *a.g.e.*, X, 354-355.

¹⁴ Râğıb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 504; Adudüddin el-İcî, *el-Mevâfik fi 'ilmi'l-Kelâm*, Beyrut, Âlemü'l-kütüb, ts., 337; Zebîdî, *a.g.e.*, I, 122.

“nebîyyün”dur.¹⁵ Nebî hemzesiz okunursa “nübüvvet, nebve, nebâve” mastarından “yüksek makam sahibi, yüce, ulu ve şerefli anlamlarına gelir. Nebî kelimesinin bu kökten türediğini ifade edenler, nebîlerin yaratıkların en yüce ve şerefli olmaları düşüncesinden hareket etmektedirler. Çünkü nebîler, Allah’ın yaratıkları arasından seçtiği en şerefli ve en üstün varlıklardır. Buna göre de nebîler, şerefli ve yüce insan anlamına gelmektedirler. Nebînin mazhar olduğu nübüvvet makamı, kaynağı ve sonuçları itibarıyla yücelik ve üstünlük ifade etmektedir. Nübüvvetin temelini oluşturan vahiy ve onun ürünü olan bilgi ve haberler, nitelik açısından diğer bilgilere ve haberlere kıyasla özel bir değere ve üstünlüğe sahiptir.¹⁶ Bu bakımdan nübüvvet kelimesi peygamberler dışındakilerin üstünlüğünü ifade etmek için kullanılmaz. Kur’an-ı Kerim’de peygamberimiz için kullanılan “...*Ve onu üstün bir makama yücelttik*”¹⁷ âyeti bu anlamı doğrulamaktadır. Ayrıca “nebî” kelimesi, yüksek yer mânasında yüksekte olan kişi için de kullanılır. Bu anlamda “nebî”, insanlardan üstün konumdadır.¹⁸ Hülâsa; Nebî; resûl, elçi, nübüvvet sahibi, fayda sağlayan, haber veren, doğruluğunda şüphe olunmayan, Allah’tan aldıklarını tebliğ eden kişi anlamlarına gelmektedir.

Nebî kelimesinin mastarı “nübüet” gelir. İdğam veya ibdâl ile (nübüvvet şeklinde) kullanımı daha yaygındır. Nebî elçi olduğuna göre, nübüvvet de “Allah ile akıl sahipleri arasında, onların dünya ve âhiret sıkıntılarını gidermek amacıyla kurulan elçilik” mânasına gelmektedir.¹⁹

11.2. Terim Anlamı:

Nebînin terim anlamı konusunda genelde bir ihtilaf yoktur. Ancak ayrıntılara inildiğinde farklı görüşlerle karşılaşılır. Bu farklı görüşler nübüvvetin mahiyetinin farklı anlaşılmasından kaynaklanır. İslâm filozoflarının nübüvveti “insan nefsinin ilâhî bilgileri faal akıl alarak kemâl derecesine ulaşması” şeklinde tarif etmeleri, bu farklı anlayışın bir uzantısıdır.²⁰ Ehl-i sünnet kelâmcıları ise genel olarak nebîyi,

¹⁵ Cevherî, *a.g.e.*, I, 74; Râğîb el-İsfahânî, *a.g.e.*, 503 vd.; İbn Manzûr, *a.g.e.*, I, 162-163.

¹⁶ Bağdâdî, *Usûlü’-d-dîn*, İstanbul, 1928, s. 153-154; Adudüddin el-İcî, *a.g.e.*, s. 337; Teftâzânî, *Şerhu’l-Makâsîd*, (nşr. Abdurrahmân ‘Umeyra), Beyrut, 1998, V, 5; Zebîdî, *a.g.e.*, X, 354-355.

¹⁷ Meryem 19/17.

¹⁸ Ebû Bekr b. Muhammed İbn Fûrek, *Mücerredü Makâlâti’ş-Şeyh Ebi’l-Hasan el-Eş’arî*, (nşr. Daniel Gimaret), Beyrut 1987, s. 174; Seyfeddin el-Âmidî, *Ebkârü’l-efkâr fi usûli’-d-dîn*, (nşr. Ahmed Muhammed el-Mehdî), Kahire, 2002, Dârü’l-kütüb, IV, 8-9; İbn Manzûr, *a.g.e.*, I, 162 vd.

¹⁹ Râğîb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 504; Zebîdî, *a.g.e.*, I, 122 vd.

²⁰ Salih Sabri Yavuz, *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*, İstanbul ts., s. 13.

Allah tarafından bir melek aracılığı ile kendisine vahyedilen veya kalbine ilham olunan yahut da sâdık rüya ile uyarılan kişi²¹ diye tarif etmişlerdir.

Ehl-i sünnet ekollerinden Eş'ariyye doktrinine göre nebî, "Allah'ın kendisini herhangi bir kavme veya tüm insanlara gönderdiğini ve onu kendisine elçi olarak seçtiğini, ona haber vererek insanlara tebliğde bulunmasını istediği kişiye" denir.²² İmam Eş'arî'nin (ö. 324/936) tarifine göre nebî, "bir melek aracılığı ile Allah'tan kendisine emir, yasak ya da bildiri şeklinde hüküm gelen kişidir."²³ İmam Mâtürîdî'nin (ö. 333/944) tarifi ise şöyledir: Nebî, insanların talebi üzerine Allah katından haber getiren kişidir. Nebîler ya bir meleğin vâsıtasıyla vahye nail olmuşlar veya uykuda sâdık rüyâ halinde bu hal gösterilmiş yahut da kendilerine ilham edilmiş kişilerdir.²⁴

Selefi düşüncenin ünlü siması İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ise nebî ile resûl arasındaki farkları anlatırken şu tahlili yapmaktadır: "Resûller Allah'ın emirlerine karşı çıkanlara gönderilirler; nebîler ise sadece Allah'a iman eden ve onun emirlerine uyan kimselere gönderilirler."²⁵

Buraya kadar vermiş olduğumuz bilgilerden sonra nebîyi şu şekilde tarif edebiliriz: Allah'ın kulları arasından seçerek yeni bir şeriat göndermeden ilâhî bilgileri vahyetmek suretiyle bir kavme veya bütün insanlığa gönderdiği kimselere nebî denir.

L2. Resûl (Risâlet)'ün Sözlük ve Terim Anlamı

Resûl kelimesinin kökü olan risl, yumuşaklık ve kolaylık üzere göndermek veya kolaylıkla ve yumuşaklıkla yürümek, yol almaktır.²⁶ Kökün önemli kelimelerden biri olan irsâl, yöneltme ve gönderme, salıverme bırakma gibi anlamlara gelir. Kur'an-ı Kerim'de peygamber göndermek için "irsâl" kalıbı kullanılır. Bu kalıbın ism-i mef'ulü olan mürsel (gönderilmiş, elçi) resûl kelimesi ile aynı mânaya gelmektedir. Kısaca elçi ve elçilik manasında kullanılır.²⁷ Bir kimseyi önemli bir iş için gönderdiğimizde, o kimse sizin elçiniz "resûlünüz" olur. Kur'an-ı Kerim'de "Önemli bir iş için gönderilen elçi"²⁸ anlamında kullanılmıştır.

²¹ Cürçânî, *et-Ta'rifât*, (nşr. Muhammed Abdurrahman), Beyrut, 2003, s. 328.

²² Âmidî, *a.g.e.*, IV, 13; Teftâzânî, *a.g.e.*, V, 5; Tehânevî, *a.g.e.*, IV, 165.

²³ İbn Fûrek, *a.g.e.*, s. 175.

²⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehlî's-sünne*, Beyrut 1425/2004, II, 295; III, 269.

²⁵ Ahmed b. Abdülhalîm İbn Teymiyye, *en-Nübüvvât*, Beyrut, 1985, s. 337.

²⁶ Râğîb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 202-203; Zebidî, *Tâcü'l-Ârus*, VII, 344.

²⁷ Cevherî, *a.g.e.*, IV, 1709; Râğîb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 203.

²⁸ en-Neml 27/35.

Resûl kelimesi, Kur'an'da bazen "mürsel" bazen de "risâlet" mânasında kullanılmıştır. Tâ-hâ sûresinde: "Eğer biz, bundan (Kur'an'dan) önce onları bir azapla helâk etseydik, muhakkak ki şöyle diyeceklerdi: Ya Rabbi! Bize bir elçi gönderseydin de, şu aşağılığa ve rüsvaylığa düşmeden önce âyetlerine uysaydık!"²⁹ âyetinde mürsel mânasında, eş-Şu'arâ sûresinde "Haydi Firavun'a gidip deyin ki: Gerçekten biz, âlemlerin Rabbi'nin elçisiyiz."³⁰ âyetinde ise risâlet mânasındadır.³¹

Resûl kelimesi ism-i fâil olarak "sözü taşıyan" hakkında kullanıldığı gibi, "taşınan söze" de denir. Bu durumda resûl; hem Allah'tan mesajı getiren peygambere, hem de mesajın kendisine denilmektedir.³² Ancak Kur'an-ı Kerim'de "resûl" kelimesi ile bazen insanlardan gönderilen peygamberler³³, bazen de Cebrâil ve diğer melekler³⁴ kastedilir. Resûl kelimesinin mastarı, "risâlet"tir. Risâlet ıstılah olarak Allah'ın kulları arasından birini tebliğ etmekle görevlendirip insanlara göndermesidir.³⁵

Netice itibariyle resûl kelimesinin mânaları şöyle sıralanabilir:

- a) Elçi, Allah'ın habercisi, gönderilen elçi,
- b) Risalet ve tebliğ sahibi, elçilik vazifesini yerine getiren kimse,
- c) Kendisini gönderenin haberlerini vermede ve Allah'tan alıp insanlara verdiği haberlerinde doğru olan kimse,
- d) Nebî, peygamber.

Sözlükte elçi, mesaj vb. anlamlar ifade eden resûl kelimesi terim olarak, "Allah'ın dinini tebliğ etmek üzere kendisine yeni bir kitap indirilen ve getirdiği kitapla öncekileri nesh eden, mucize sahibi kişiye" denir.³⁶ Bu tariftan anlaşılacağı gibi resûl, özellikle kendisine yeni bir din vahyedilmiş olması itibarı ile nebîden ayrılmaktadır. Resûl, nübüvvetini tesbit eden vahyin ötesinde risâletle yükümlü olduğunu bildiren özel bir vahiy almak suretiyle nebîden ayrılır.

I.3. PEYGAMBER KAVRAMI

²⁹ Tâ-hâ 20/134.

³⁰ eş-Şu'arâ 26/16.

³¹ Zebîdî, *a.g.e.*, VII, 345.

³² Râğîb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 202-203; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XI, 283-285.

³³ el-Hacc 22/52, Nahl16/36, İsrâ 17/15.

³⁴ Fâtır 35/1; el-Hacc 22/75; et-Tekvîr 81/19.

³⁵ Tehânevî, *el-Keşşâf*, II, 255 vd.

³⁶ Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Usûli'l-hamse*, (nşr. Ahmed b. Hüseyin b. Ebi Hâşim), Beyrut, 2001, s. 383; Bağdâdî, *a.g.e.*, s. 154; Cürçânî, *a.g.e.*, s. 180.

Kur'an-ı Kerim'de peygamber ifade edilirken bazen nebî, bazen de resûl kelimesi kullanılır. Haber getiren anlamında peygamber kelimesi kullandığımızda, nebî ve resûl kelimeleri arasındaki ayrımı dikkate almamaktayız. Bununla birlikte, mesajı insanlara ulaştırması için bir kimseyi aracı olarak göndermeyi ifade etmek için Türkçe bir kavram olarak elçilik kavramını veya dinî metinleri dikkate alarak resûl/nebî kavramını ya da Farsça "peygamber" kavramını kullanmaktayız.³⁷

Peygamber kelimesi, haber mânasına gelen "peygâm" ile "getiren" veya "götüren" mânasına gelen "ber" kelimesinin birleşmesinden meydana gelen mürekkep bir kelimedir. Bu kelime Farsça'da "peygâmbër" veya "peyember" şeklinde söylenir.³⁸ Arapça'da peygamber kelimesinin karşılığı olarak nebî (haber veren, haberci), resûl (elçi, sefir), mürsel (gönderilen, gönderilmiş) kelimeler kullanılır.³⁹

Sonuç olarak İmam Eş'arî'nin resûl hakkında verdiği tarifden hareketle,⁴⁰ nebî ve resûl ayrımı yapmadan peygamber kavramının terim mânasını şu şekilde tarif edebiliriz: Allah'ın elçilik göreviyle kullarına gönderdiği ve ibadetler, va'd, va'id, sevap ve ikap hükümleri konusunda insanlara tebliğ edeceği hususları kendisine bildirdiği kişidir. Yani Allah'tan vahiy suretiyle aldığı bilgileri insanlara tebliğ etmek için Allah tarafından seçilen kimsedir

II. Kur'an'da Nebî ve Resûl Kavramının Anlam Sahası

II.1. Kur'an'da Nebî Kavramı

Nebî kelimesi Kur'an-ı Kerim'de türevleriyle birlikte toplam 160 âyette geçmektedir. Bunlardan 69 tanesi mekkî, geriye kalan 91 tanesi medenîdir.⁴¹ Kur'an'da fiil ve isim olarak çeşitli türevleri bulunan *Nebî* kelimesi Kur'an'ın anlam dünyasında genel olarak şu manalarda kullanılmıştır:

³⁷ Ârif Etik, *Farsça-Türkçe Lügat*, İstanbul, 1968, 122; Ziya Şükün, *Farsça-Türkçe Lügat*, İstanbul, 1984, I, 530, 535; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1998, s. 863-864.

³⁸ Murtazâ Mutahharî, *Vahy ve Nübüvvet*, (trc. Ünal Çetinkaya), Ankara, 1990, s. 27; Süleyman Uludağ, *İslâm'da İnanç Konuları ve İ'tikâdî Mezhepler*, İstanbul, 1996, s. 185.

³⁹ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, İstanbul, 1997, s. 400; Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz.Muhammed'in Peygamberliği*, İstanbul, 2002, s. 8, Hüseyin K. Ece, *İslâm'ın Temel Kavramları*, İstanbul, 1999, s. 526.

⁴⁰ İbn Fûrek, *Mücerredü Makâlât*, s. 174.

⁴¹ Muhammed Fuâd Abdalbâkî, *el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim*, İstanbul, 1990, s. 399.

A- Nebî, “büyük fayda sağlayan haber” mânasına gelen “en-nebee” şeklinde hemzeli bir kökten türemiştir.⁴² *En-nebee* kelimesi, Kur’an’da haber ve bilgi anlamında kullanılmıştır.

“Birbirlerine neyi soruyorlar? Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri büyük haberi (mi)?”⁴³; “De ki, “Bu Kur’an, büyük bir haberdür.”⁴⁴; “Daha önce inkâr edip de inkârlarının cezasını tadanların haberi size gelmedi mi? Onlar için elem dolu bir azap da vardır.”⁴⁵; “İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü (iyi) sonuç Allah’a karşı gelmekten sakımanların olacaktır.”⁴⁶

B- *Nebî*, İsm-i fâil mânasında sıfat-ı müşebbehe olan “fe’il” sigasında bir kelimedir. Anlamı da “haber getiren, tebliğ eden” demektir.⁴⁷ Aynı zamanda nebî, hem fâil hem de mef’ûl mânasında kullanılan bir kavramdır. Bu nedenle nebî kelimesi, haber anlamı taşıyan n-b-e filinden türediği için ism-i mef’ûl vezninde “haber alan, kendisine haber verilen” anlamını, ism-i fâil vezninde kullanılınca da “haber veren, tebliğ eden” anlamlarını ihtiva eder.⁴⁸ Nitekim aşağıda zikredilen âyetlerde bu anlamlarda kullanılmıştır.

*“Eğer Allah’a, Peygamber’e ve ona indirilene (Kur’an’a) inanıyor olsalardı onları (müşrikleri) dost edinmezlerdi. Fakat onlardan birçoğu fasık kimselerdir.”*⁴⁹; *“Bebek şöyle konuştu: “Şüphesiz ben Allah’ın kuluyum. Bana kitabı (İncil’i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.”*⁵⁰; *“Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah’ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.”*⁵¹; *“Biz Nûh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyüb’e, Yunus’a, Hârûn’a ve Süleyman’a da vahyetmiştik. Davûd’a da Zebûr vermiştik.”*⁵²; *“Senden önce hiçbir resül ve nebî göndermedik ki, bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun bu temennisine dair vesvese vermiş*

⁴² Râğıb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 503, İbn Manzûr, *a.g.e.*, I, 161.

⁴³ Nebe’ 78/ 1-3.

⁴⁴ Sâd 38/67.

⁴⁵ Teğâbun 64/ 5.

⁴⁶ Hûd 11/49. Aynı anlamda kullanılan diğer âyetler için bk. Bakara 2/31, 33;En’âm 6/143; A’râf 7/101;Tevbe 9/94; Yunus 10/18; Hûd 11/100;Yûsuf 12/37; Ra’d 13/33;Hicr 15/51; Hucurât 49/6.

⁴⁷ Râğıb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 503, 504; Cevherî, *a.g.e.*, VI, 2500.

⁴⁸ Râğıb el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 504; Adudüddin el-Îcî, *a.g.e.*, s. 337; Zebîdî, *a.g.e.*, I, 122.

⁴⁹ Mâide 5/81.

⁵⁰ Meryem 19/30.

⁵¹ Ahzâb 33/45.

⁵² Nisâ 4/163.

olmasın. Ama Allah Őeytanın vesvesesini giderir. Sonra Allah âyetlerini sağlamlaştırır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁵³; “Kitapta, Mûsâ’yı da an. Şüphesiz o seçkin bir insan idi. Bir resül, bir nebî idi. Ona, Tûr dağının sağ tarafından seslendik ve kendisi ile gizlice konuşmak için kendimize yaklaştırdık. Rahmetimiz sonucu kardeşi Hârûn’u bir nebî olarak kendisine bahşettik. Kitap’ta İsmail’i de an. Şüphesiz o sözünde duran bir kimse idi. Bir resül, bir nebî idi. Ailesine namaz ve zekatı emrederdi. Rabb’inin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı. Kitap’ta İdris’i de an. Şüphesiz o doğru sözlü bir kimse, bir nebî idi. Onu yüce bir makama yükselttik. İşte bunlar, Adem’in ve Nûh ile beraber (gemiye) bindirdiklerimizin soyundan, İbrahim’in, Yakub’un ve doğru yola iletip seçtiklerimizin soyundan kendilerine nimet verdiğimiz nebîlerdir. Kendilerine Rahmân’in âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.”⁵⁴; “Şüphesiz Tevrat’ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah’a) teslim olmuş nebîler onunla yahudilere hüküm verirlerdi.”⁵⁵; “Zekeriya mabedde namaz kılarken melekler ona, “Allah sana, kendisinden gelen bir kelimeyi (İsa’yı) doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya’yı müjdelere” diye seslendiler.”⁵⁶; “De ki: “Allah’a, bize indirilene (Kur’an’a) İbrahim’e, İsmail’e, İşhak’a, Yakub’a ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ’ya, İsa’ya ve peygamberlere Rablerinden verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz ona teslim olanlarız.”⁵⁷; “İşte bunlar, Adem’in ve Nûh ile beraber (gemiye) bindirdiklerimizin soyundan, İbrahim’in, Yakub’un ve doğru yola iletip seçtiklerimizin soyundan kendilerine nimet verdiğimiz nebîlerdir. Kendilerine Rahmân’in âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.”⁵⁸

C- Nebî kelimesinin mastarı “nübüet” gelir. İdđam veya ibdâl ile (nübüvvet şeklinde) kullanımı daha yaygındır. Nebî elçi olduğuna göre, nübüvvet de “Allah ile akıl sahipleri arasında, onların dünya ve âhîret sıkıntılarını gidermek amacıyla kurulan elçilik (peygamberlik)” mânasına gelmektedir.⁵⁹ Aşağıda zikredilen âyetlerde bu anlamda kullanılmıştır.

“Allah’ın, kendisine Kitab’ı, hükmü (hikmeti) ve peygamberliği verdiği hiçbir insanın, “Allah’ı bırakıp bana kullar olun” demesi düşünülemez. Fakat (şöyle öğüt verir:) “Öğretmekte ve derinlemesine incelemekte olduğunuz Kitap uyarınca

⁵³ Hac 22/52.

⁵⁴ Meryem 19/51–58.

⁵⁵ Mâide 5/44.

⁵⁶ Âl-i İmrân 3/39.

⁵⁷ Âl-i İmrân 3/84.

⁵⁸ Meryem 19/58.

⁵⁹ Râğib el-İşfahânî, a.g.e., s. 504; Zebîdî, a.g.e., I, 122 vd.

*rabbânîler (Allah'ın istediği örnek ve dindar kullar) olun.*⁶⁰; *“Onlar kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şunlar (inanmayanlar) bunları tanımayıp inkar ederlerse, biz onları inkar etmeyecek olan bir kavmi, onlara vekil kılmışızdır.”*⁶¹; *“O’na (İbrahim’e) İshak’ı ve Yakub’u bahşettik. Onun soyundan gelenlere peygamberlik ve kitab verdik. Ayrıca ona dünyada mükâfatını da verdik. Şüphesiz o, ahirette de salih kimselerdendir.”*⁶²; *“Andolsun biz, İsrailoğullarına kitap, hükümler ve peygamberlik verdik. Onları güzel ve temiz yiyeceklerle rızıklandırdık ve onları (dönemlerinde) âlemlere üstün kıldık.”*⁶³; *“Sonra bunların peşinden ardarda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa’yı gönderdik, ona İncil’i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah’ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir.”*⁶⁴

II.2. Kur’an’da Resûl (Risâlet) Kavramı

Resûl kelimesi Kur’an-ı Kerim’de türevleriyle birlikte toplam 513 âyette geçmektedir. Bunlardan 238 tanesi medenî, geriye kalan 275 tanesi mekkîdir. Kur’an’da fiil ve isim olarak çeşitli türevleri bulunan *Resûl* kelimesi Kur’an’ın anlam dünyasında genel olarak şu manalarda kullanılmıştır:

A- Allah varlıklar arasından bazılarını seçer ve onları özel bir görevle gönderir. Bu gönderme işine *irsâl*, gönderilen elçiye *resûl*, resûllerin görevlerine de *risâlet* denir. Kur’an-ı Kerim’de *Resûl* kelimesi haberci anlamında elçi oldukları için, Kur’an’da bazen insanlardan gönderilen peygamberler, bazen melekler, bazen de risâletle görevli bulunmayan haberciler/elçiler hakkında kullanılmıştır. Aşağıda zikredeceğimiz âyetlerde insanlardan gönderilen peygamberler için kullanılmıştır.

*“Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar.”*⁶⁵; *“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.”*⁶⁶; *“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilene tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği*

⁶⁰ Âl-i İmrân 3/79.

⁶¹ En’âm 6/89.

⁶² Ankebût 29/27.

⁶³ Câsiye 45/16.

⁶⁴ Hadîd 57/27.

⁶⁵ A’râf 7/157.

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/144.

peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun.”⁶⁷ ; “Ey peygamberler! Temiz şeylerden yiyiniz ve iyi ameller işleyiniz.”⁶⁸; “Ben ancak resûl olarak gönderilen bir beşerim.”⁶⁹; “Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah’ın ve Resûlü’nün çağrısına uyun ve bilin ki, Allah kişi ile kalbi arasına girer.”⁷⁰; “Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mucizeler getirdiler.”⁷¹

B- Kur’an-ı Kerim’de melekler için de resûl kelimesi kullanılmaktadır.

“Allah meleklerden de resûller seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.”⁷²; “Biz, ona Cebrail’i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, ‘Senden, Rahmân’a sığınırım. Eğer Allah’tan çekinen biri isen (bana kötülük etme)’ dedi. Cebrail, ‘Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim’ dedi.”⁷³; “O, kullarının üstünde mutlak hakimiyet sahibidir. Üzerinize de koruyucu melekler gönderir.”⁷⁴ Nihayet birinize ölüm geldiği vakit (görevli) elçilerimiz onun canını alır ve onlar görevlerinde asla kusur etmezler.”⁷⁵; “Yoksa onların sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır, öyle değil, yanlarındaki elçilerimiz (melekler) yazmaktadırlar.”⁷⁶; “Elçilerimiz (melekler) İbrahim’e müjdeyi getirdiklerinde, “Biz bu memleket halkını helak edeceğiz, çünkü oranın ahalisi zalim kimselerdir” dediler. İbrahim, “Ama orada Lût var” dedi. Onlar, “Orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz. Biz onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Ancak karısı başka. O geri kalıp helak edilenlerden olacaktır.” Elçilerimiz Lût’a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, “Korkma, üzülme. Biz seni ve aileni kurtaracağız. Ancak karın başka. O geride kalıp helak edilenlerden olacaktır.”⁷⁷

C- Cin topluluğu arasından seçilen elçiler için de resûl kelimesi kullanılmıştır.

⁶⁷ Mâide 5/67.

⁶⁸ Mü’minûn 23/51.

⁶⁹ İsrâ 17/93.

⁷⁰ Enfâl 8/24.

⁷¹ Rûm 30/47.

⁷² Hac 22/75.

⁷³ Meryem19/17-19.

⁷⁴ Koruyucu melekler, insanların iyi ya da kötü tüm yaptıklarını tespit eden meleklerdir. Konu ile ilgili olarak bakınız: İnfitar 82/10.

⁷⁵ En’âm 6/61. Âyette geçen *rusul* kelimesi Azrâil’e işaret eden melek anlamındadır.

⁷⁶ Zuhuf 43/ 80. Âyette geçen *rusul* kelimesi ile ifade edilen melekler Kirâmen Kâtibîn melekleridir.

⁷⁷ Ankebût 29/31–33. Ayrıca bkz. Hûd 11/69, 77, 81; Hicr 15/57–61; Zâriyât 51/31; Murselât 77/1.

“(O gün Allah şöyle diyecektir:) “Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyarın peygamberler gelmedi mi?” Onlar şöyle diyecekler: “Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz.” Dünya hayatı onları aldattı ve kafir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.”⁷⁸

D- Resûller, haberci anlamında elçi oldukları için insanlar arasından seçilen ama risâletle görevli olmayan elçiler için de kullanılmıştır. Nitekim Firavunun Hz.Yusufa gönderdiği elçiden Kur’an’da resûl diye bahsedilmiştir:

“Kral, ‘Onu bana getirin’ dedi. Elçi (resûl), Yûsuf’a gelince (Yûsuf) dedi ki: Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir.”⁷⁹

Yine Belkıs’ın Hz.Süleyman’a gönderdiği elçiden de resûl diye bahsedilmiştir:

“Ben onlara bir hediye gönderip elçilerin ne haber ile döneceklerine bakacağım.”⁸⁰

E- Kur’an’da peygamber göndermek için *irsâl* kalıbı kullanılır. Ama bazen de yağmur ve rüzgâr gibi şüursuz varlıklar arasından seçilip gönderilenleri ifade etmek için bu kalıp kullanılmıştır.

“Rüzgârları da aşılıyıcı olarak gönderip (*ersellnâ*) yukarıdan su indirerek sizi onunla suladık. Onu toplayıp depolayan da siz değilsiniz.”⁸¹; “Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra ona tövbe edin ki, üzerinize bol bol yağmur göndersin (*yursil*) ve gücünüze güç katsın. Günahkârlar olarak yüz çevirmeyin.”⁸²; “Rüzgarları, yağmurun müjdecileri olarak göndermesi (*enyursile*), Allah’ın (varlık ve kudretinin) delillerindendir.”⁸³

F- Kur’an’ın bazı âyetlerinde *resûl* kelimesi yerine “gönderilen” anlamında *mürsel* kullanılmıştır.

⁷⁸ En’âm 6/130.

⁷⁹ Yûsuf 12/50.

⁸⁰ Neml 27/35.

⁸¹ Hicr 15/22.

⁸² Hûd 11/52.

⁸³ Rûm 30/46-48.

“Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler (mürselîn) de şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi.”⁸⁴; “Ben onlara bir hediye gönderip elçilerin (mürselûn) ne haber ile döneceklerine bakacağım.”⁸⁵

II.3. Kur'an'da Resûl - Nebî Mukâyesesi

Kur'an-ı Kerim, yeni bir kitap ve şeriat getiren peygamberlere “resûl” diye atıfta bulunduğu gibi, bu tariflerin aksine, yeni bir kitap ve şeriat getirmeyen bazı peygamberleri de “resûl” diye nitelemektedir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'de nebî ile resûl arasında fark olduğuna işaret eden âyetler mevcut olduğu gibi, her iki kavram arasında fark olmadığına işaret eden âyetler mevcuttur.

A- Nebî ile resûl arasında fark olduğuna işaret eden âyetler:

“Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere (nebî) uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar.”⁸⁶; “Biz senden önce hiçbir resûl ve hiçbir nebî göndermedik...”⁸⁷; “Kitapta, Mûsâ'yı da an. Şüphesiz o seçkin bir insan idi. Bir resûl, bir nebî idi... Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi.”⁸⁸; “Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur.”⁸⁹

B- Nebî ile resûl arasında fark olmadığına/eş anlamlı olduğuna işaret eden âyetler:

1- Aşağıda zikredilen âyetlerde, nebî kelimesini de kapsayarak şekilde peygamberlerin tümü resûl (rusul) kelimesi ile ifade edilmiştir.

“İşte peygamberler (resûller)! Biz onların bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. İçlerinden, Allah'ın konuştukları vardır. Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir.”⁹⁰; Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler (resûller) gönderdik. Anlatmadığımız (nice) peygamberler (resûller) de gönderdik.⁹¹; “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine (resûllerine) iman

⁸⁴ Furkân 25/20.

⁸⁵ Neml 27/35.

⁸⁶ A'râf 7/157.

⁸⁷ el-Hacc 22/ 52.

⁸⁸ Meryem 19/51, 54.

⁸⁹ Ahzâb 33/40. Diğer âyetler için bkz. En'âm 6/83-89; Nisâ 4/163-165; Meryem 19/51, 54; el-Ahzâb 33/46.

⁹⁰ Bakara 2/253.

⁹¹ Nisâ 4/164.

ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden (resûllerinden) hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.”⁹²; “Allah’a ve peygamberlerine (resûllerine) iman edenler ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah mükâfatlarını verecektir.”⁹³; “Andolsun, senden önce de peygamberler (resûller) gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah’ın izni olmadan hiçbir peygamber (resûl) bir mucize getiremez.”⁹⁴; “Andolsun biz, her ümmete, “Allah’a kulluk edin, tâğûttan kaçının” diye peygamber (resûl) gönderdik.”⁹⁵

2- Zikredilen şu âyetlerde ise bütün peygamberler ve peygamberlik, nebî kelimesi ile vasıflandırılmıştır.

“Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur.”⁹⁶; “Biz, işte böyle, her peygamber (nebî) için suçlulardan bir düşman yarattık.”⁹⁷; “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler (nebîler) gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi.”⁹⁸; “Allah’ın, kendisine Kitab’ı, hükmü (hikmeti) ve peygamberliği (nübüvvet) verdiği hiçbir insanın, “Allah’ı bırakıp bana kullar olun” demesi düşünülemez.”⁹⁹ “Hiçbir peygamberin (nebînin) emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir.”¹⁰⁰; “Sonra bunların peşinden ardarda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa’yı gönderdik, ona İncil’i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk.”¹⁰¹; “Andolsun biz, İsrailoğullarına kitap, hükümranlık ve peygamberlik (nübüvvet) verdik.”¹⁰²

C- Kur’an’da Peygamberlerin “nebî” ve “resûl” Kelimeleri ile Vasıflandırılması

Kur’an’da yeni bir kitap ve şeriat getiren peygamberlerden bazen nebî diye, bazen de yeni bir kitap ve şeriat getirmeyen peygamberlerden nebî diye

⁹² Bakara 2/285.

⁹³ Nisâ 4/152.

⁹⁴ Ra’d 13/38.

⁹⁵ Nahl 16/36. Diğer âyetler için bkz. A’râf 7/35; Nisâ 4/64; İbrahim 14/4; Enbiyâ 21/25, 41; Ahkâf 46/35.

⁹⁶ Ahzâb 33/40..

⁹⁷ Furkân 25/31.

⁹⁸ Bakara 2/213.

⁹⁹ Âl-i İmrân 3/79.

¹⁰⁰ Âl-i İmrân 3/161.

¹⁰¹ Hadîd 57/27.

¹⁰² Câsiye 45/16.

bahsedilmektedir. Kimi zaman da bazı peygamberlerden hem resûl hem de nebî diye söz edilmektedir.

1-Kur'an'da hem "nebî" hem de "resûl" diye atıfta bulunulan peygamberlerden bahsedilmiştir.

*"Kitapta, Mûsâ'yı da an. Şüphesiz o seçkin bir insan idi. Bir resûl, bir nebî idi... Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi."*¹⁰³; *"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur."*¹⁰⁴

2- Kur'an'da yeni bir kitap/sayfa veya şeriat getiren peygamberler bazen "resûl" diye nitelendirilmiştir.

*"(Nûh onlara) şöyle dedi: "Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yok. Aksine ben, Âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim (resûlüm)."*¹⁰⁵; *"Mûsâ dedi ki: Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim (resûlüm)."*¹⁰⁶; *"Hani, Meryem oğlu İsa, "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi (resûlü) müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim (resûlüyüm)" demişti."*¹⁰⁷

3- Bazı âyetlerde ise yeni bir kitap/sayfa veya şeriat getirmeyen Lût, Sâlih ve İlyas gibi bazı peygamberler de "resûl" diye nitelenmiştir.

*"Hani kardeşleri Lût onlara şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim (resûlüm)."*¹⁰⁸; *"Hani kardeşleri Salih onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' "Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."*¹⁰⁹; *"Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi."*¹¹⁰

4- Yeni bir kitap/sayfa veya şeriat getiren peygamberler kimi zaman da "nebî" olarak nitelendirilmiştir.

¹⁰³ Meryem 19/51, 54.

¹⁰⁴ Ahzâb 33/40.

¹⁰⁵ A'râf 7/61.

¹⁰⁶ A'râf 7/104.

¹⁰⁷ Saff 61/6.

¹⁰⁸ Şu'arâ 26/161–162.

¹⁰⁹ Şu'arâ 26/142–143.

¹¹⁰ Sâffât 37/123.

*“Hani biz peygamberlerden (nebîlerden) sağlam söz almıştık. Senden (Muhammed), Nûh’tan, İbrahim, Mûsâ ve Meryem oğlu İsa’dan da. Evet biz onlardan sapa sağlam bir söz almıştık.”*¹¹¹; *“Kitapta İbrahim’i de an. Gerçekten o, son derece dürüst bir kimse, bir peygamber (nebî) idi.”*¹¹²; *“Biz Nûh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyüb’e, Yûnus’a, Hârûn’a ve Süleyman’a da vahyetmiştik. Davûd’a da Zebûr vermiştik.”*¹¹³

5- Bazı âyetlerde ise yeni bir kitap/sayfa veya şeriat getirmeyen bazı peygamberler nebî olarak da nitelenmişlerdir.

*“Rahmetimiz sonucu kardeşi Hârûn’u bir nebî olarak kendisine bahsettik.”*¹¹⁴; *“Zekeriyyamabedde namaz kılariken melekler ona, “Allah sana, kendisinden gelen bir kelimeyi (İsa’yı) doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve salihlerden bir nebî olarak Yahya’yı müjdelere” diye seslendiler.”*¹¹⁵; *“Kitap’ta İdris’i de an. Şüphesiz o doğru sözlü bir kimse, bir nebî idi.”*¹¹⁶; *“İbrahim, onları da onların taptıklarını da terk edince ona İshak ile Yakub’u bağışladık ve her birini nebî yaptık.”*¹¹⁷

Netice olarak, Kur’an’a bakıldığında nebî ile resûl arasında fark olduğunu anlamak mümkün olduğu gibi, ikisinin aynı anlama geldiğini anlamak da mümkündür. Daha önce de zikrettiğimiz gibi İslam âlimleri söz konusu kavramları çeşitli şekilde tarif etmişlerdir. Bu tarifler yapılırken “yeni bir şeriat ve kitab” temel kriter olarak alınmıştır. Bu kriter tespitinin hangi kesin delil ya da delillere dayandığını söylemek ise mümkün değildir. Ayrıca yukarıda zikredilen âyetlere bakıldığında bu kriterin geçerli olmadığı da ortaya çıkmaktadır.

III. İslâm Kelâmında Resûl - Nebî Mukâyesesi

Peygamberler her şeyden önce Allah’ın elçileridir. Bu husus Kur’an-ı Kerim’de açıkça belirtilmiştir.¹¹⁸ İslâm düşünce tarihinde nübüvvetten söz edilirken genellikle günlük olarak kullandığımız peygamberlik kurumu kastedilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de peygamberler ifade edilirken bazen nebî, bazen de resûl

¹¹¹ Ahzâb 33/7.

¹¹² Meryem 19/41.

¹¹³ Âl-i İmrân 3/84.

¹¹⁴ Meryem 19/53

¹¹⁵ Âl-i İmrân 3/39.

¹¹⁶ Meryem 19/56.

¹¹⁷ Meryem 19/49..

¹¹⁸ Hûd 11/27, Fussilet 41/14.

kavramları seçilmesine rağmen biz günlük kullanımda her ikisine birden peygamber diyoruz. Ancak bu iki kavram arasında fark bulunup bulunmadığı tartışmalıdır.

Nitekim resûl ile nebî arasında fark olmadığını ileri sürenler olduğu gibi¹¹⁹, reslun nebîden daha özel ve mertebeye de daha üstün olduğu; bu iki kelime arasında işlem ve kaplam farkı bulunduğunu belirtilerek, “her resûl nebî, fakat her nebî resûl değildir ” denilmiştir.¹²⁰ Bu ayrımın en belirgin özelliğine göre nebî, kendisine yeni bir kitap ve şeriat verilmeyip önceki peygamberlerin dinini tebliğ edendir. Resûl ise, yeni bir kitapla gönderilen veya kendinden önceki şeriatın bazı hükümlerini nesh eden peygamberdir.¹²¹

Konuyla ilgili her iki grubunda, kendine göre kitap ve sünnetten delilleri vardır. Bununla birlikte konu kesinlik arz etmemekte, dinin kesin meseleleri arasında yer almamakta; aksine ihtimal dhilineki itihd, tl meselelerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak ileri sürülen fikirleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür.

a) Nebî ile resûl arasında fark olmadığını ileri süren âlimlerin görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

İslam âlimlerin bir kısmı nebî ile resûl arasında bir fark kabul etmezler. Onlara göre nebî, resûl; resûl de nebî demektir. Bu grupta yer alan âlimlerin başında Mu'tezile'nin son dönem limlerinden Kâdî Abdlcebbr (. 415/1025) sayabiliriz. “Allah nebî olanlara da vahiy göndermiştir; bu sebeple nebî de resûl ile aynı konumdadır” diyen Abdlcebbr insanları ıslah edip doğruyu görmelerini sağlama hususunda ıstılahi olarak nebî ile resûl arasında hiçbir fark olmadığını belirtmektedir.¹²² Mverd (. 450/1058) ise, nebleri, Allah'ın emir ve nehiyeleriyle kullarına gönderdiği resllerdir, şeklinde tarif ederek nebî ile resûl arasında bir fark görmez.¹²³ Nebî ile resûl arasında ayrım yapmayanlardan bir diğer lim olan

¹¹⁹ Kâdî Abdlcebbr, *a.g.e.*, s. 383; Eb'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mverd, *A'lm'n-nübüvve*, Beyrut, 1994, s. 93; Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Ankara, 1995, V, 311.

¹²⁰ el-Esbahn İbni'l-Fazl et-Timim, *Delâil en-Nübüvvet*, Dârü'l-Esime, Riyad, 1992, I, 26; Muhammed Tahir b. Muhammed et-Tuns İbn Aşr, *Tefsr't-tahrr ve't-tenvr*, y.y., ts., XVI, s. 127 vd.

¹²¹ İbn Fûrek, *a.g.e.*, s. 174; şeyh Müfid Eb Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. en-Nu'mn, *Ev'il'l-maklt fi'l-mezhibi'l-muhtart*, Tahran 1993, s. 8; 154; Teftâzânî, *a.g.e.*, V, 5.

¹²² Kâdî Abdlcebbr, *a.g.e.*, s. 383; Krş. Abdurrahman Bedev, *Mezhib'l- İslmiyyin*, Beyrut, 1983, I, 475; İlyas Çelebi, *İslâm İnanç Sisteminde Akılcılık ve Kâdî Abdlcebbr*, İstanbul, 2002, s. 316.

¹²³ Mverd, *a.g.e.*, s. 65.

Cüveynî'ye (ö. 478/1085) göre nübüvvet; kulları içinden seçtiği birine Allah'm, "Sen benim resûlümsün" demesiyle meydana gelir.¹²⁴ Bu gurupta yer alan Âmidî (ö. 631/1233) de Cüveynî'nin tarifine uyarak; "nübüvvet; kulları içinden seçip çıkarttığı birine Allah'm 'Sen benim resûlüm ve nebîmsin' demesiyle hâsıl olur" der.¹²⁵ Adudüddin el-Îcî (ö. 756/1355) de bu guruba katılarak nebî ile resûl arasında fark görmez. O, nebîyi; "Allah'm kendisine seni resûl olarak gönderdim veya benden (şunları) onlara tebliğ et gibi sözler söylediği kişidir." şeklinde tarif eder.¹²⁶ Ali el-Kârî (ö. 1014/1605), İmam Ebû Hanife'nin (ö.150/767) de nebî ile resûlün müterâdif kelimeler olduğu kanaatini izhar ettiğini söyler.¹²⁷

b) Nebî ile resûl arasında fark olduğunu ileri süren âlimlerin görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

Çoğunluk kelâm âlimlerine göre ise resûl kelimesi lügat mânası bakımından nebî kelimesinden farklı olup daha geniş ve şümulüdür. Bu görüşü ileri sürenler "*Biz senden önce hiçbir resûl ve hiçbir nebî göndermedik...*"¹²⁸ âyetini delil göstererek nebî ve resûl kelimesinin Kur'an'da ayrı olarak zikredildiğini, dolayısıyla bu iki kelimenin anlamlarının farklı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşü savunanlara göre; nebî ile resûl kavramları arasında, mantık diliyle "umum-husus-mutlak" ilişkisi vardır. Kendisine ilâhî kitap ve müstakil şeriat verilen peygamberler resûl diye anılırlar. Bu bakımdan her resûl aynı zamanda bir nebîdir. Fakat her nebî, resûl değildir. Çünkü nebî; tebliğde mükellef olsun olmasın, Allah Teâlâ'dan vahiy yoluyla herhangi bir emir alan kimsedir. Eğer o, belli bir şeriatı (hukuk sistemini) veya belli bir kitabı tebliğ etmekle mükellef tutulursa, o peygambere aynı zamanda resûl denir.¹²⁹ Bu görüşü savunanların başında yer alan İmam Şâfiî'ye (ö. 204/819) göre resûl, müstakil bir şeriat sahibidir. Nebîler ise, bu resûllerin şeriatını tatbik

¹²⁴ İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî, *Kitâbü'l-irşâd ilâ kavâti'l-edillefi usûli'l-i'tikâd*, (nşr. Şeyh Zekeriyâ 'Umeyrâ), Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1995, s. 143.

¹²⁵ Âmidî, *Gâyetü'l-merâm fi 'ilmi'l-keâm*, (nşr. Ahmed Ferid el-Mezîdî), Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 2004, 274; a.mlf., *Ebkârü'l-efkâr*, IV, 7 vd.

¹²⁶ Adudüddin el-Îcî, *el-Mevâfik*, s. 337.

¹²⁷ Ebü'l-Hasen Nürüddîn Alî b. Muhammed el-Kârî, *Şerhu'l-Fikhi'l-ekber*, (trc. Yunus Vehbi Yavuz), İstanbul 1981, s. 45; a.mlf., *Dav'ü-me'âlî şerhu Bed'i'l emâli*, (nşr. Muhammed Adnan Dureyşî), Dımaşk 2002, s. 52.

¹²⁸ el-Hacc 22/ 52; Delil olarak ileri sürülen diğer âyetler için bk. el-A'râf 7/157-158; Meryem 19/51, 54; el-Ahzâb 33/46.

¹²⁹ Teftâzânî, *a.g.e.*, V, 5-7; Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, (nşr. Muhammed Ali Beyzavî), Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1998, VIII, 241 vd.

etmek üzere gönderilirler, ayrı bir din ve şeriat sahibi değillerdir. Bundan dolayı her resûl nebî olduğu halde, her nebî resûl değildir.¹³⁰

Hakîm et-Tirmizî (ö. 320/932) konuyla ilgili olarak *Hatmü'l-evliyâ'* adlı eserinde şunları söyler: “Allah ile irtibat halinde olan üç kısım insan vardır. Bunlar resûl, nebî ve muhaddestir. Resûl ile Allah arasındaki irtibat risâletle, nebîninki nübüvvetle, muhaddesin ki ise velâyetle gerçekleşir. Risâletin neticesi şeriat, nübüvvetin gereği haberdır. Bunları inkâr küfrü gerektirdiği halde velîmin sözünü inkâr küfrü gerektirmez.”¹³¹

İmam Mâtürîdî'ye (ö. 333/944) göre nebî, insanların talep etmesi durumunda onlara haber veren kişi iken; resûl, istensin istenmesin, tebliğ ile görevli ve her hâlükarda onunla memur kimsedir. Nebî demek haber alan demektir. Resûl ise başkasına gönderilen demektir. Her resûl nebîdir. Çünkü başkasına verilecek emir için gönderilecek vahiy ancak önce o peygamberin kendisine verilecek bir emrin vahiy ile olacaktır. Yani her resûl nebî değildir. Resûl ünvanı taşıyan peygamberler, Cebrâil vasıtasıyla Allah'ın vahyine nail olmuş zatlardır. Nebî olanlar ise, ya diğer bir meleğin vasıtasıyla vahye nail olmuşlar veya uykuda sâdık rüya halinde bu hal gösterilmiş yahut da kendilerine ilham edilmiştir.¹³²

Pezdevî'ye (ö. 493/1099) göre resûl, kendisinin şeriatı olan, Allah'ın kendisine Cebrâil'i gönderdiği, kavminin İslâm'a çağırın, onlara ilâhî hükümleri öğreten kimsedir. Nebî ise Allah'ın kendisine Cebrâil'i göndermediği, kendisinin şeriatı olmayan, fakat Allah'ın insanları İslâm'a davet için ilham verdiği ve bunu rüya da gösterdiği kimsedir.¹³³ Ebü'l-Muîn en-Nesefî (ö. 508/1115) de, resûlün Allah ile kullar arasında elçi olduğunu belirterek, nübüvvetle ilgili konularda sadece resûl kavramını ele alması, onun resûl kavramını nebî kavramından daha kapsamlı ele aldığı ve aralarında fark gözettiği anlamına gelir.¹³⁴

Nebî ile resûl arasında fark bulunduğunu kabul eden grubun içinde yer alan Mutezile müfessirlerinden Zemahşerî (ö. 538/1144), nebînin tarifinde biraz daha farklı düşünmektedir. Zira ona göre her resûl nebîdir ve kendisine bir kitap indirilmiştir. Nebî ise resûl değildir ve kendisine kitap indirilmemiştir. Ancak

¹³⁰ Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *el-Fıkhu'l-ekber fî İlm-i Usûlid-dîn*, (nşr. Abdullah Ahmed Yasin), yy., ts., s. 102; Krş. Bağdâdî, *Usûlü'd-dîn*, 154; a.mlf., *el-Fark*, s. 269.

¹³¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Hasen Hakim et-Tirmizî, *Hatmü'l-evliyâ'*, (nşr. Osman İsmâil Yahyâ), Beyrut 1985, s. 356–357.

¹³² Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-sünne*, II, 295; III, 269.

¹³³ Pezdevî, *Usûlü'd-dîn*, s. 320.

¹³⁴ Nesefî, *Tebsiratü'l-edille*, II, 1 vd.; a.mlf., *Bahrü'l-kelem fî 'akâid-i ehli'l-İslâm*, Konya, 1328, s. 33 vd.

insanları kendisinden önceki şeriate davet etmesi emredilmiştir.¹³⁵ Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1210) de nebî ile resûlün birbirinden ayrı olduğu kanaatindedir. Ama o nebî ile resûlün tariflerini değiştirmiştir. Ona göre kendisine açıkça meleğin geldiği ve ona, insanları dine davet etmeyi emrettiği kimse resûl, böyle olmayıp da, tam aksine kendisinin peygamber olduğunu rüyasında gören yahut da resûllerden birisinin, kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu haber verdiği kimse ise, resûl olmayan nebîdir.¹³⁶

İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ise bu konuda yapılan tariflerin tafsilatını mücmel bir şekilde şöyle izah eder: “Allah'ın kendisine bir şeriat vahyedip onu tebliğ etmekle emrolunan kişiye resûl denir. Nebî ise kendisinden önceki şeriatle amel eder. Yani rasûle tebliğ edeceği bir şeriat vahyolunmuş ve bunu tebliğ ile emrolunmuştur. Nebîye ise tebliğ etme emri olmaksızın bir şeriat vahyolunmuştur. Buna göre her bir resûl, nebîdir; fakat aksi söz konusu değildir.”¹³⁷

İbn Ebü'l-İz (ö. 792/1390) ise bu konuya şöyle bir izah getirir: “Yüce Allah'ın semadan kendisine haber verdiği kimseye, eğer başkasına tebliğde bulunmasını emretmişse o kimse hem resûl hem nebîdir. Şâyet ona başkasına tebliğ etmesini emretmemişse o kimse nebîdir, resûl değildir. Buna göre resûl, nebîden daha özeldir. Her bir resûl nebîdir, fakat her bir nebî resûl değildir. Ancak risâlet mahiyeti itibariyle daha genel kapsamlıdır. Nübüvvet, risâletin bir parçasıdır. Zira risâlet, nübüvveti de diğer hususları da kapsamına alır. Ancak resûllerin kapsamına nebîler ve diğerleri girmez. Buna göre risâlet özü ve mahiyeti itibariyle daha geneldir, ona mahzar olan kimseler açısından ise daha özeldir.”¹³⁸ Teftâzânî (ö. 793/1390) de bu gruptakilere uyararak benzer görüşleri kabul etmiştir.¹³⁹

İbn Haldûn (ö. 808/1406) ise vahyin mahiyetini ve geliş şekillerini incelerken bu konuya temas etmiş, nebî ile resûl arasında fark olduğunu kabul ederek, bu farkın vahyin geliş şekillerinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Ona göre resûl, vahyi melek vasıtasıyla alır; nebîye ise vahiy veya nebî olduğuna dair haber, melek dışında başka bir yoldan ulaşır. Bu da rumuzlu bir ses veya vızıltı halinde olur. İşte bu mahiyetteki vahiy resûl olmayan nebîlerin rütbesidir. Meleklerin insan şekline

¹³⁵ Ebü'l-Kâsım ez-Zemahşerî, *Tefsîru'l-Keşşâf 'an Hakâ'iki gavâmizi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vucûhi't-te' vil*, Beyrut, 2002, s. 699.

¹³⁶ Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb:et-Tefsîru'l-kebîr*, (trc. Suat Yıldırım v.dğr.), İstanbul, 2002, XVI, 337.

¹³⁷ İbn Teymiyye, *en-Nübüvvât*, s. 255; Muhammed Halil Herrâs, *Şerhu'l-Akîdeti'l-vâsıtıyye*, (trc. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul, 2000, s. 35, 42; Isbahânî, *Delâil en-Nübüvve* I, 26.

¹³⁸ Ebü'l-Hasen el-Hanefî İbn Ebü'l-İz, *Şerhu'l-'Akîdeti't-Tahâvîyye*, (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî - Şuayb el-Arnaût), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2003, I, 226.

¹³⁹ Teftâzânî, *Şerhu'l-'Akâ'id*, s. 112, 293; a.mlf., *Şerhu'l-Makâsıd*, V, 5.

girerek hitap etmesi halindeki vahiy mertebesi ise resûl olan nebîlerin rütbesidir. Onun için nebîye gelen vahiyden daha mükemmel bir vahiy halidir.¹⁴⁰ Cürcânî ise nebîyi; melek vasıtasıyla kendisine vahyedilen veya kalbine ilham edilen ya da sâdık rüya ile bilgilendirilen kişi, şeklinde tarif ederken resûlü; “Allah’ın ilâhî hükümler tebliğ etmesi için mahlukatına gönderdiği insandır”¹⁴¹ diye tarif eder. Ayrıca resûl olan peygamberlerin almış olduğu vahiy ile nebîlere inen vahiy arasında fark olduğunu bildirerek, resûle inen vahyin, nübüvvet vahyinin üstünde bir vahiy olduğunu ve bundan dolayı da resûlün nebîden üstün olduğunu vurgulamaktadır.¹⁴²

Beyâzîzâde (ö.1098/1687) ise Allah’ın mesajının bildirilmesi açısından bakıldığında resûl ve nebî kelimesinin eş anlamlı olduğunu ifade etmiş; ancak, kendisine özgü hukuk düzeni ve kitabı olanlara resûl dendiğine işaret ederek resûl ile nebî arasında fark olduğunu ifade etmiştir.¹⁴³ Muhammed Murtaazâ ez-Zebîdî (ö. 1205/1791) ise, nebî ile resûl arasında fark olduğunu söyleyerek, bunu şu şekilde izah etmiştir: “Nebî kelimesi resûlden daha geniş anlamdadır. Her resûl nebîdir; ama her nebî, resûl değildir. Resûl, kendinden önce gelen şeriatlerin hükümlerini ortadan kaldırarak yeni bir kitap ve şeriat getirir. Nebî olanlara ise böyle bir özellik verilmemiştir.”¹⁴⁴

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılması gereken en önemli nokta, nebî ile resûl arasında fark bulunup bulunmaması konusunda mezheplere has kesin bir görüşün bulunmadığı hususudur.

Buna ilaveten İslam alimlerinin büyük bir kısmı iki kavram arasındaki farkı belirlerken genel olarak “yeni bir şeriat ve kitap” esasını temel kriter olarak ele almıştır. Buna göre nebî ile resûl arasını tefrikte ortaya konan tanım, çoğunluk tarafından kabul edilen ve mütekaddimîn âlimlerinin kitaplarında yaygın şekilde bulunan haliyle şu şekilde özetleyebiliriz: Resûl, Allah’ın kendisine vahyederek tebliğe memur ettiği, kendisine kitap ve yeni bir şeriat verdiği kimsedir. Diğer bir ifadeyle, resûl vahiy ile tebliğe memur olmuş, yeni bir şeriat veya unutulmuş bir şeriat getiren veyahut geçmiş bir şeriatın insanları unuttukları kısımları ihyâ ederek tebliğe eden peygamberlerdir. Nebî ise, Allah’ın vahyettiğinden insanları

¹⁴⁰ Abdurrahman b. Muhammed İbn Haldûn, *Mukaddim,e* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1988, I, 372–373; Mûsâ Ahmed Ebû Zeyd, *el-Fikrî'l-kelâmi inde İbn Haldûn*, Beyrut, 1997, 128.

¹⁴¹ Cürcânî, *et-Ta’rîfât*, s. 180.

¹⁴² Cürcânî, *Şerhu’l-Mevâkıf*, VIII, 241–242.

¹⁴³ Beyâzîzâde Ahmed Efendi, *İşârâtü’l-merâm min ‘ibârâti’l-İmâm* (nşr. Yûsuf Abdürrezzâk), İstanbul, 1369/1949, s. 311 vd.

¹⁴⁴ Zebîdî, *İthâfî’s-sâde*, II, 315; a.mlf., *Tâcü’l-‘Arûs*, I, 121-122.

haberdar eden kimse olup kendisine ait müstakil bir şeriatı olmayıp, önceki bir şeraitle amel eden ve insanlara bunu izah edendir. Nübüvvet, umûmî, risâlet ise husûsîdir. Nübüvetsiz risâlet yoktur. Bu sebeple her resûl nebî olduğu halde, her nebî, resûl değildir.

Zikredilen bu ayrımın doğru olması halinde; İsmail, Yusuf, Davut, Süleyman, Lût, Sâlih ve İlyas gibi, yeni bir şeriat sahibi olmayan peygamberler Kur'an'da resûl diye bahsedilmemesi gerekirdi. Oysa İsmail ve Yusuf'un, İbrahim'in şeriatı ile Davut ve Süleyman'ın da, Musa'nın şeriatı ile amel ettikleri bilinen hususlardandır. Diğer taraftan kitap indirilmesi önceki şeriatın değişmesini de gerektirmez. Yüce Allah Davut'a, Zebur'u indirdiğini beyan eder. Ama buna rağmen O, Musa'nın şeriatı üzeredir. Zira Davut'a indirilen Zebur, 155 sureden meydana geldiği halde, helal ve haram gibi hükümler ihtiva etmemektedir. Sadece hikmet ve nasihatten ibarettir.¹⁴⁵

Son olarak Kur'an-ı Kerim'e bakıldığında nebî ile resûl arasında fark olduğunu anlamak mümkün olduğu gibi, ikisinin aynı anlama geldiğini anlamak da mümkündür. Ancak, ilgili âyetlerde herhangi bir te'vile başvurmadan, nebî ile resûl arasında fark olduğunu anlamak, daha kolay ve daha uygun olmakla birlikte bu farkın tespitinin hangi kesin delil ya da delillere dayandığını söylemek mümkün görünmemektedir.

¹⁴⁵ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'an*, İstanbul, 1986, II, 422.